

STRESZCZENIE

Temat rozprawy: „Liga Państw Arabskich jako organizacja regionalna i element systemu bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie. Determinanty skuteczności działań wobec wyzwań dla bezpieczeństwa w regionie na przykładzie wojny w Syrii”

Autorka: mgr Sara Lewicka

Promotor: dr hab., prof. UKW Michał Kosman

Promotor pomocniczy: dr Sebastian Bednarowicz

Słowa kluczowe: Liga Państw Arabskich, system bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie, skuteczność instytucjonalna, konflikt w Syrii

Dynamika bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku charakteryzuje się postępującą współzależnością procesów globalnych oraz regionalnych. Szczególne miejsce w tych relacjach zajmuje Bliski Wschód – obszar o wysokim poziomie niestabilności strukturalnej, determinowany m.in. konfliktami zbrojnymi, kryzysami o podłożu wyznaniowym i politycznym, terroryzmem oraz następstwami zjawisk rewolucyjnych, zwłaszcza Arabskiej Wiosny. Mimo relatywnie niskiego stopnia formalnej integracji w porównaniu z systemem europejskim, państwa bliskowschodnie rozwijają wielostronne mechanizmy kooperacji za pośrednictwem struktur regionalnych.

W teorii i praktyce stosunków międzynarodowych kluczowe znaczenie ma relacja pomiędzy uniwersalizmem a regionalizmem w zarządzaniu bezpieczeństwem. Ewolucja normatywna ugruntowała rolę porozumień regionalnych w pokojowym rozstrzyganiu sporów oraz wspieraniu światowego systemu bezpieczeństwa zbiorowego. W tak zarysowanym kontekście powołana w 1945 roku Liga Państw Arabskich stanowi kluczową instytucję regionalną w świecie arabskim.

Przedmiotem niniejszej dysertacji uczyniono analizę mechanizmów instytucjonalnych, uwarunkowań politycznych oraz realnych zdolności LPA do reagowania na kryzysy w jej bezpośrednim otoczeniu, przy szczególnym uwzględnieniu jej efektywności w kontekście konfliktu w Syrii. Podjęcie badań nad rolą LPA wynika ze złożoności kryzysów po 2011 roku, które zagroziły suwerenności i integralności terytorialnej wielu państw arabskich (Syria, Libia, Jemen, Irak), pogłębiając zjawisko przenikania się wymiarów bezpieczeństwa wewnętrznego i

STRESZCZENIE

międzynarodowego. Wybór konfliktu w Syrii jako studiów przypadku pozwala na precyzyjną weryfikację determinant skuteczności działań organizacji w obliczu zaangażowania mocarstw zewnętrznych, wojen zastępczych (*proxy wars*) oraz rozłamu członków Ligi.

Z perspektywy teoretycznej (w tym ujęć pluralistycznych i instytucjonalnych) organizacje międzynarodowe postrzegane są jako autonomiczni aktorzy stosunków międzynarodowych, których sprawczość jest jednak bezpośrednio limitowana przez wolę polityczną suwerennych państw członkowskich. Efektywność LPA nie poddaje się prostej ocenie, bowiem sama interwencja dyplomatyczna czy mediacyjna nie gwarantuje zakończenia konfliktu, jeśli koliduje z partykularnymi układami aktorów regionalnych i międzynarodowych.

Główny problem badawczy został ujęty w pytaniu: Czy Liga Państw Arabskich okazała się organizacją o wysokim poziomie efektywności na rzecz rozwiązywania konfliktów regionalnych na przykładzie wojny w Syrii? Ponadto, aby uzupełnić analizę, praca odpowiada na kilka uszczegółowionych pytań badawczych:

- 1) Jak na początku XXI wieku rozumiane jest pojęcie pokoju i bezpieczeństwa oraz zagrożeń i wyzwań w tym zakresie?
- 2) Jaka jest istota i funkcje organizacji międzynarodowych i regionalnych oraz ich rola w działaniach na rzecz pokoju i bezpieczeństwa, w tym LPA?
- 3) Czy LPA jest płaszczyzną kontaktów i współpracy, czy też stanowi mechanizm realizacji interesów poszczególnych państw członkowskich?

W odpowiedzi na tak sformułowany problem postawiono główną hipotezę badawczą, zakładającą, że *wojna w Syrii w latach 2011-2024 wykazała ograniczoną skuteczność Ligi Państw Arabskich w zakresie rozwiązywania konfliktów regionalnych na Bliskim Wschodzie, pomimo wysokiego zaangażowania organizacji w jego rozwiązanie*. Do oceny skuteczności Ligi posłużono się następującymi kryteriami: stopniowość, adekwatność, realność, konsekwencja oraz aktualność środków wykorzystywanych przez tę organizację.

W tym celu przeprowadzono:

1. Analizę przyjętych przez LPA uchwał zakładających realizację stosownych działań wobec wybranego konfliktu (podjęto próbę prześledzenia procesu podejmowania decyzji i wskazania czynników, które wpłynęły na ich zawartość treściową).

STRESZCZENIE

2. Analizę implementacji założeń i realizacji działań zawartych w uchwałach LPA (podjęto próbę prześledzenia procesu ich wdrażania i wskazania czynników, które mogły przyczyniać się do zmiany tego procesu).

3. Analizę skuteczności działań LPA uwzględniające następujące czynniki:

a) aktualność działań – poprzez udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy reakcja LPA na problem nastąpiła w takim momencie, by możliwe było rozwiązanie kryzysu,

b) stopniowość działań – poprzez udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy wykorzystane zostały wszystkie środki pozostające w dyspozycji LPA,

c) adekwatność – poprzez udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy wykorzystane przez LPA środki zostały dostosowane do zaistniałej sytuacji, by rozwiązanie problemu było jak najbardziej prawdopodobne,

d) realność – poprzez udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy LPA dysponowała możliwościami oraz odpowiednim poparciem stron konfliktu i wspólnoty członkowskiej, aby sukces podjętych działań był możliwy,

e) konsekwencja – poprzez udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy LPA prowadziła działania do momentu całkowitego rozwiązania konfliktu.

Podstawowe ramy czasowe prowadzonych badań obejmują lata 2011–2024, co pozwala na przeanalizowanie pełnego, strukturalnie domkniętego cyklu decyzyjnego oraz zaangażowania Ligi Państw Arabskich. W 2011 roku po wybuchu masowych protestów związanych z Arabską Wiosną, doszło do kryzysu w Syrii, co skłoniło LPA do podjęcia kroków instytucjonalnych, takich jak zawieszenie członkostwa, wprowadzenie sankcji gospodarczych oraz powołanie misji obserwacyjnej, zaś upadek reżimu Al-Asada pod koniec 2024 roku zamknął trwający ponad dekadę etap wojny domowej.

W pracy wykorzystano metodę analizy zawartości arabskojęzycznych dokumentów źródłowych, metodę instytucjonalno-prawną do omówienia struktury LPA, metodę systemową, aby odtworzyć sformalizowane powiązania państw arabskich w ramach organizacji, metodę statystyczną do zbadania efektywności LPA w kontekście konfliktu w Syrii oraz rekonstrukcję retrospektywną w celu omówienia dziejów politycznych Bliskiego Wschodu. Podstawę teoretyczną stanowi realizm, uzupełniony o liberalizm i konstruktywizm. Podstawę źródłową stanowią oficjalne dokumenty, rezolucje i deklaracje Rady Ligi Państw Arabskich oraz bogata literatura przedmiotu w językach: polskim, angielskim i arabskim.

STRESZCZENIE

Przeprowadzone badania potwierdziły hipotezę, wykazując ograniczoną skuteczność LPA pomimo jej wysokiej aktywności politycznej. Wynikało to nie tylko z prymatu partykularnych interesów aktorów regionalnych i międzynarodowych, lecz również z deficytu realnych mechanizmów oraz narzędzi sprawczych, które mogłyby efektywnie wymusić deeskalację kryzysu i wpłynąć na bezpieczeństwo Bliskiego Wschodu.